

TÜRÜK

2023, Yıl/Year: 11, Sayı/Issue: 34, ISSN: 2147-8872

TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
TURUK International Language, Literature and Folklore Researches Journal

Geliş Tarihi / Date of Received: 03.08.2023

Kabul Tarihi / Date of Accepted: 28.09.2023

Sayfa / Page: 160-173

Research Article / Araştırma Makalesi

Yazar / Writer:

Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin AKSOY

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve
Edebiyatı Bölümü, Karaman

akshuseyin@gmail.com

Doç. Dr. Mustafa DUMAN

Uşak Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
UŞAK

m.duman66@gmail.com

AVRUPA'DA DEDE KORKUT KİTABI HAKKINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR ÜZERİNE GENEL BİR DEĞERLENDİRME

Öz

Dede Korkut Kitabı araştırmaları tarihi açısından Avrupa'da gerçekleştirilen çalışmalar büyük bir öneme sahiptir. Bu makale, Dede Korkut Kitabı hakkında Avrupa'da yapılan ve Avrupa'da kullanılan yabancı dillerde gerçekleştirilen çalışmaların analitik değerlendirmesini esas almaktadır. Makale içerisinde yer verilen çalışmaların künyesi oluşturulurken daha önce gerçekleştirilmiş bibliyografya çalışmalarından, Avrupa ve ABD merkezli veri tabanlarından/ online kataloglardan faydalanılmıştır. Elde edilen bibliyografik liste "çeviriler" ve "diğer çalışmalar seçkisi" olarak tasnif edilmiştir. Dede Korkut Kitabı üzerine bibliyografik künye sunması bakımından betimleyici bir hüviyete sahip olan makale, söz konusu çalışmaların bütüncül değerlendirilmesi bakımından analitik bir değerlendirme yazısı olarak kabul edilebilir. Dede Korkut Kitabı hakkında yabancı dillerde yapılan çalışmaların Türkçe okuyan-yazan bilim insanlarının dikkatine sunulması, Avrupa'daki Dede Korkut araştırmalarının genel temayüllerinin belirlenmesi ve bu tespitler üzerinden genel bir değerlendirme yapmayı hedefleyen makale Dede Korkut Kitabı araştırmaları külliyyatına katkı sağlama amacına sahiptir. Ayrıca, ortaya

konulan veriler ve değerlendirmeler ışığında Dede Korkut Kitabı hakkında yapılabilecek yeni çalışmalara yön verilmesi makalenin bir diğer amacı olarak değerlendirilebilir.

Anahtar kelimeler: *Dede Korkut* Kitabı, Avrupa, bibliyografya, Türk dünyası, analiz

A GENERAL EVALUATION OF THE STUDIES IN EUROPE ON THE BOOK OF DEDE KORKUT

Abstract

Studies carried out in Europe are of great importance in terms of the history of the Book of Dede Korkut studies. The present study is based on the analytical evaluation of studies conducted in Europe on the Book of Dede Korkut and in foreign languages spoken in Europe. For the list of academic studies in this article, previous bibliographic studies, European and USA-centered databases/online catalogs were utilized. The bibliographic list obtained was classified as “translations” and “selected other works”. This study, which has a descriptive character in terms of presenting a bibliographic list on the Book of Dede Korkut, can also be accepted as an analytical review in terms of a holistic evaluation of the studies in question. The present study, which aims to bring the studies on the Book of Dede Korkut in foreign languages to the attention of scholars who read and write in Turkish, to determine the general tendencies of the Dede Korkut researches in Europe and to make a general evaluation based on these determinations, has the purpose of contributing to the corpus of the Book of Dede Korkut researches. In addition, in the light of the data and evaluations put forward, it can be considered as another aim of the article to direct new studies on the Book of Dede Korkut.

Keywords: *The Book of Dede Korkut*, Europe, bibliography, Turkic World, analysis

Giriş

Dede Korkut Kitabı, Türklerin dünya görüşünü, yaşam tarzını ve estetik duyusunu en iyi yansıtan eserlerin başında yer alır. Türklerin yaşadığı hemen her yerde Dede Korkut (Korkut Ata) ve onun dilinden anlatılan boylar yaygın olarak bilinir. Bu nedenle, Türk dünyasının ortak değeri olarak kabul edilen Dede Korkut Kitabı'nın (DKK) Türk boyları arasındaki seçkin konumu ve diğer dünya destanları ile ilişkisi, dünyanın farklı coğrafyalarından bilim insanlarının ilgisini çekmiştir. Özellikle, Dede Korkut Kitabı hakkındaki ilk çalışmaların yapıldığı Avrupa'da farklı disiplinlerden araştırmacılar, bu müstesna eser hakkında pek çok çalışma ortaya koymuştur.

Bu makale, Dede Korkut Kitabı hakkında Avrupa'da yapılan çalışmaları bütüncül olarak değerlendirmeyi esas almaktadır. Dünyada DKK hakkında yapılan çalışmalarla ilgili muhtelif değerlendirmeler ortaya konulmuştur (bk. Türkmen ve Pehlivan 2021; Asker ve Asker 2017a, 2017b; Küçükebe 2015). Bu makalenin onlardan farkı ise DKK hakkında Avrupa'da yapılan çalışmaları “çeviriler” ve “tematik çalışmalar” (seçki) başlığı altında Türkologların dikkatine sunmak ve ortaya çıkan tablo hakkında bütüncül bir değerlendirme yaparak DKK çalışmaları

külliyyatına katkı sağlamaktır. Makalede tasnif edilen DKK hakkındaki çalışmalar listesi oluşturulurken Ramiz Asker ve Naile Asker'in *Kitabi-Dede Qorqud Bibliyografik Gösterici* (2017a; 2017b) adlı bibliyografik ansiklopedilerinden faydalanılmıştır. Ayrıca DKK'nin diğer dillere çevirileri hakkındaki bilgiler Hande Devrim Küçükebe'nin "Dede Korkut Kitabının Yabancı Dillere Çevirileri" (2015) adlı makalesine dayanmaktadır. Bu noktada bu makalenin söz konusu çalışmalardan farkını veya özgün yanını vurgulamak gerekmektedir. İlk olarak söz konusu çalışmalarda yer alan farklı dillerdeki kitap, makale, bildiri ve diğer türden çalışmaların başlıkları Türkçeye çevrilmiş; böylece, söz gelimi Lehçe ya da Litvanca yazılan bir çalışmanın ne hakkında olduğu Türkçe okuyan-yazan akademisyenlerin dikkatine sunulmuştur. Bunun yanı sıra Asker-Asker ve Küçükebe'nin çalışmalarında yer almayan bazı çalışmalar Avrupa ve ABD merkezli *Jstor* (Jstor.com), *Worldcat* (Worldcat.org) ve *Internet Archive* (archive.org) gibi veri tabanlarından faydalanılarak listeye eklenmiştir. Son olarak, DKK hakkında Avrupa'da yapılan çalışmalar hakkında bütüncül bir değerlendirme yapılması makalenin özgün yanını vurgulamaktadır. Makalede sıralanan bibliyografik künyeler, "çeviriler" ve "diğer çalışmalar" (tematik çalışmalar seçkisi) olmak üzere tasnif edilmiştir. Bu çalışma neticesinde ortaya konulacak veri ve değerlendirmeler DKK hakkında çalışma yapan bilim insanlarına kaynak oluşturmak amacına sahiptir.

DKK'nın yakın bir geçmişe kadar bilinen iki nüshası vardı. Bunlardan biri Dresden, diğeri ise Vatikan'da bulunan yazmalardır. Ancak 2019 yılında Metin Ekici, Dede Korkut Kitabı'nın yeni bir nüshasını bilim dünyasına kazandırmıştır (Ekici 2019; bk. Özdamar 2019). "Türkistan/Türkmen Sahra Nüshası" olarak adlandırılan bu yeni nüsha, Dede Korkut Kitabı'nın diğer nüshalarında yer almayan "Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi" anlatmasını ihtiva etmektedir. Ayrıca, geçtiğimiz aylarda Dede Korkut Kitabı'nın Bursa Yazması da bilim dünyasıyla paylaşılmıştır (bk. Sertkaya 2022). Bu yeni nüshalar/ yazmalar hakkında Avrupa'da henüz akademik bir çalışma yapılmadığı için, bu makalede sadece Dede Korkut Kitabı'nın söz konusu iki nüshası hakkındaki çalışmalara yer verilmiştir. Bu bağlamda, önce Avrupa'da yapılan öncü çalışmalar tanıtılmış; sonrasında ise, Avrupa'da yapılan diğer çalışmaların künyeleri, hazırlandıkları dillere ve türlerine göre sıralanmıştır. Son olarak "Tartışmalar ve Değerlendirmeler" başlığı altında söz konusu akademik çalışmaların temel eğilimleri değerlendirilmiştir.

Dede Korkut Kitabı Hakkındaki İlk Çalışmalar

Dünyadaki destan çalışmalarının başlangıcını folklorun bir disiplin olarak kabul edildiği ve milliyetçi akımlar neticesinde ortaya çıkan ulus devlet oluşumunun hızlandığı 19. yüzyıla dayandırmak yanlış olmayacaktır. Elbette, çoğu destanın yazılı nüshaları daha önceki yüzyıllarda kaleme alınan eserlerde yer almıştır. Türkiye özelinde, içerisinde destan ya da epik şiir parçalarının yer aldığı *Şecere-i Terâkime* veya yazılı destanlar olarak kabul edilen Battalnâme, Dânişmendname ve Hz. Ali Cenknâmeleri gibi ilk yazılı eserler, destanlar hakkındaki çalışmalara kaynaklık etmiştir. Benzer şekilde Avrupa destanlarının ilk yazma nüshaları da 19. yüzyılda akademik bir perspektifle yapılan öncü destan çalışmalarının beslendikleri kaynaklar olmuştur. Oğuz Türklerinin en bilindik destanı olan Dede Korkut Kitabı hakkındaki akademik çalışmalar da tam olarak bu yüzyılda başlamıştır. Avrupa'da yapılan bu öncü çalışmalar bir taraftan Türk destanlarını evrensel ölçekte görünür kılmış diğer taraftan ise daha sonraki yıllarda Türkiye'de gerçekleştirilecek akademik çalışmalara kaynaklık etmiştir.

Bilindiği üzere, Dede Korkut Kitabı'nı bilim dünyasında ilk kez tanıtan Alman diplomat Heinrich Friedrich von Diez'dir. Dede Korkut Kitabı'nın ilk yazması Dresden Krallık Kütüphanesi'nde, Heinrich Leberecht Fleischer tarafından bulunmuş ve Latince olarak tanıtılmıştır. Bu yazma 1815 yılında, Heinrich Friedrich von Diez tarafından istinsah edilmiştir (Sertkaya 2006: 8-11). Daha sonraki yıllarda "Dresden Nüshası" olarak adlandırılan bu yazmayı bilim dünyasına tanıtan Von Diez, *Denkwürdigkeiten von Asien* (Berlin 1811-1815) adlı eserinde "Tepegöz" anlatmasını Almancası ile birlikte yayınlamış ve Dede Korkut hakkında değerlendirmelerde bulunmuştur. Bu yazıda Diez, Tepegöz'le Homeros'un Odyseia'sındaki Polyphemos'u karşılaştırmış ve Dede Korkut Kitabı'ndaki anlatmanın daha geniş olmasına dayanarak bunu Yunanlıların Doğu'dan aldığı kanısına varmıştır (Ergin 2004: 57).

Büyük istinsah hataları taşıyan bu çalışmadan sonra 1859'da Theodor Nöldeke, Dresden nüshasını istinsah etmek istemiştir. Ancak bir süre sonra bu işten vazgeçmiştir. Bu nedenle Diez'den sonra uzun zaman üzerine çalışma yapılmayan Dede Korkut Kitabı hakkındaki ilk önemli makaleyi Wilhelm Bartold yazmıştır. Deli Dumrul anlatmasının Rusça tercümesinin yer aldığı bu makalede Bartold, Dede Korkut Kitabı hakkında ayrıntılı bilgi vermiştir. Bu öncü çalışmaların ardından ise, A. Divaev, Tumanskiy, İnostranstsev, Babinger gibi araştırmacıların DKK hakkındaki çeşitli yayımları gelmiştir (Ergin 2004: 57-58). Dolayısıyla, Avrupalı bilim insanları tarafından ilk kez bilim dünyasına tanıtılan DKK'nın Rus araştırmacıların yoğun ilgisini çektiğini ifade etmek yanlış olamayacaktır.

DKK'nın Dresden Nüshası hakkındaki ilk çalışmalar böyleyken 1952 yılında Türkoloji alanında çalışan araştırmacıları heyecanlandıran bir gelişme olmuştur. DKK'nın bir diğer nüshası Vatikan Kütüphanesi'nde bulunmuştur. Daha sonraki yıllarda "Vatikan Nüshası" olarak adlandırılacak bu yazmayı bilim dünyasına Ettore Rossi kazandırmıştır (Lewis 1974: 19). DKK hakkında Türkiye'de önemli çalışmalara imza atan Muharrem Ergin, bu nüsha hakkında şu değerlendirmeyi yapmıştır:

"Vatikan nüshası, Dresden nüshasına göre kötü bir nüshadır. Harekeler çok yanlış bir şekilde konmuş, özel adlar dahi birkaç şekilde yazılıp harekelenmiştir. Temelde Dresden nüshasına dayalı olarak oluşturulduğu anlaşılan Vatikan nüshasının farkları daha çok mensur kısımlarda görülmektedir" (Ergin 2004: 66).

Bu nüshanın Dresden Nüshası'na dayalı bir metin olup olmadığı hakkındaki tartışmalar daha sonraki yıllarda da devam etmiştir (bk. Pehlivan 2015). Dede Korkut Kitabı'nın bu iki nüshasının ortaya çıkışını takiben yabancı bilim insanları tarafından gerçekleştirilen öncü çalışmalar Osman Fikri Sertkaya (2006: 11-14) tarafından şu şekilde sıralanmıştır:

- Heinrich Friedrich von Diez (1915). "XIV. Depé Ghöz oder der oghuzische Cyklop. Aus dem Tatarich-Türkischen [Tatar Türklerinin Depegözü ya da Oğuz Tepegözü]". *Denkwürdigkeiten von Asien*, II, Berlin, ss. 399-457.

- V. V. Bartold (1894). "Kitabi-Korkud. (Predisloviye) I. Borba boga-tırya s angelom smerti [Kitab-ı Korkud. (Önsöz) I. Ölüm Meleği ve Kahraman Arasındaki Savaş]" *Zapiski Vostochnago Otdeleniya İmperatorskago Russkago Arheologičeskago Obşçestva*, VIII/III-IV (1893-1894), S.-Petersbueg, ss. 203-218.

- V. V. Bartold; (1896). “Korkud”. [Korkut] *Zapiski Vostochnago Otdeleniya İmperatorskago Russkago Arheologičeskago Obşçestva*, IX, S.-Petersburg, ss. 272-273.

- A. Divayeviç Dvayev (1896). “Neskolko slov” o mogile svyatogo Horkut-ata [Korkut Ata'nın Mezarı Hakkında Bazı Notlar]”. *Zapiski Vostochnago Otdeleniya İmperatorskago Russkago Arheologičeskago Obşçestv*, IX., S.- Petersburg, ss. 193-194.

- A. Tumanskiy (1896). “Po povodu “Kitabi Korkud [Dede Korkut Kitabı Üzerine]”. *Zapiski Vostochnago Otdeleniya İmperatorskago Russkago Arheologičeskago Obşçestv*, IX., S.- Petersburg, ss. 269-272.

- V. V. Bartold (1899). “Kitabi Korkud. II. Rasskaz o Bogaç-Djane, sine Derse-hana [Kitab-1 Korkud. II. Dirse Han Oğlu Boğaç Han Hikayesi]”. *Zapiski Vostochnago Otdeleniya İmperatorskago Russkago Arheologičeskago Obşçestv*, IX., S.- Petersburg, ss. 175-193.

- V. V. Bartold (1900). “Kitabi Korkud. III. (Rasskaz o razgrebleni doma Salor-Kazana) [Kitabi-Korkud. III. Salur Kazan'ın Evinin Yağmalanması]”. *Zapiski Vostochnago Otdeleniya İmperatorskago Russkago Arheologičeskago Obşçestv*, XII/IV., S.- Petersburg, ss. 037-059.

- A. Divayeviç Dvayev (1900). “Yeşçe o mogile svyatogo Horkut'-ata [Dede Korkut-Ata'nın Mezarı Üzerine Notlar]”. *Zapiski Vostochnago Otdeleniya İmperatorskago Russkago Arheologičeskago Obşçestv*, XIII/1., S.- Petersburg, ss. 19-40.

- V. V. Batrhold (1904). “Kitabi Korkud. IV. (Rasskaz o Bamsı Beyreke, sına Kam Burı) [Kitab-1 Korkud. IV. Bamsı Beyrek Anlatması]”. *Zapiski Vostochnago Otdeleniya İmperatorskago Russkago Arheologičeskago Obşçestv*, XV/II-III., S.- Petersburg, ss. 1-38.

- V. V. Bartold (1911). “Yeşçe izvestiye o Korkude [Korkut Üzerine Yeni Dikkatler]”. *Zapiski Vostochnago Otdeleniya İmperatorskago Russkago Arheologičeskago Obşçestv*, XIX/I., S.- Petersburg, ss. 073-077.

- K. İnostrantsev (1911). “Korkud v istorii i leğende [Tarih ve Efsanelerde Korkut]”. *Zapiski Vostochnago Otdeleniya İmperatorskago Russkago Arheologičeskago Obşçestv*, XX/I., S.- Petersburg, ss. 040-046.

Bu ilk çalışmalar, DKK hakkındaki çalışmaların ilk olarak Avrupa'da başlamasına rağmen daha sonraki yıllarda Rus araştırmacıların bu konuya yoğunlaştıklarını göstermektedir. Bu noktada özellikle V. V. Bartold'un çalışmaları önemli bir yerde durmaktadır; çünkü Bartold sadece metin istinsahı yapmamış aynı zamanda Dede Korkut'un kimliği, boyların oluşumu, diğer destanlarla karşılaştırılması ve DKK hakkındaki diğer önemli bilgileri ortaya koymuştur.

DKK hakkındaki bu önemli çalışmalarda dikkat çeken bir diğer husus ise, söz konusu çalışmaların ağırlıklı olarak folklor disiplini kapsamında değerlendirilebilecek çalışmalar olmasıdır. Bilindiği üzere gerek Avrupa'da gerekse –özellikle- Türkiye'de, DKK hakkındaki çalışmalar dilbilimden siyaset bilime, sosyolojiden tarihe kadar geniş bir alan yelpazesine sahiptir. Ancak, bu çalışmaların ortaya çıkmasında folklor merkezli çalışmaların önemli bir yerinin olduğunu ifade etmek mümkündür. DKK hakkında yapılan Avrupa'daki çalışmaları bütüncül olarak değerlendirmeden önce, bunları yazıldıkları dillere göre sıralamak uygun olacaktır.

Dede Korkut Kitabı Hakkında Avrupa’da Yapılan Çalışmalar: Çeviriler Ve Diğer Çalışmalar¹

Dutch (Flemenkçe)

Çeviriler

Boeschoten, H. (2005). *Het boek van Dede Korkoet Vertaling*: Hendrik E. Boeschoten, Tekst: Janneke Theorem [Dede Korkut Kitabı]. Amsterdam: Bulaaq.

Diğer Çalışmalar (Seçki):

Klerk, I. (2011). *Turkse mythologie* [Türk Mitolojisi]. Holland: Sigma.

English (İngilizce)

Çeviriler

Lewis, G. (1974). *The Book of Dede Korkut*. [Dede Korkut Kitabı] Harmondsworth, England: Penguin.

Mirabile, P. (1990). *The Book of the Oghuz Peoples or Legends Told and Sung by Dede Korkut*. [Oğuzların Kitabı ya da Dede Korkut Soyladığı ve Boyladığı Hikâyeler] İstanbul.

Sümer, F. & Uysal, A. E. & Walker, W. S. (1972). *The Book of Dede Korkut: A Turkish Epic*. [Dede Korkut Kitabı: Bir Türk Destanı]. Austin: University of Texas Press.

Diğer Çalışmalar (Seçki):

Bernardini, M. (2002). The Book Dede Korkut as an Historical Source [Bir Tarih Kaynağı Olarak Dede Korkut Kitabı]. *Eurasian Studies I*, (2) 289-296.

Boeschoten, H. (1999). Remarks on the Book of Dede Korkut. [Dede Korkut Kitabı Üzerine Notlar] *Arab Historical Review Ottoman Studies*, (19-20) 231-236.

Bryer, A. (1987). Han Turali Rides again. [Kan Turalı Yeniden Atlanıyor] *Byzantine and Modern Greek Studies*, 11:1, 193-206.

Conrad, J. (2009). Polyphemus and Tepegöz Revisited A Comparison of the Tales of the Blinding of the One-eyed Ogre in Western and Turkish Traditions. [Polyphemus ve Tepegöz, Batı ve Türk Geleneklerindeki Tek Gözlü Devlin Kör Edilmesi Anlatılarının Karşılaştırması] *Fabula*, 40(3-4), 278-297.

Diez, H. F. (2015). A Comparison of the newly discovered oghuz Cyclops with Homer’s: The Book of Dada Korkut [Yeni Keşfedilen Oğuzların Tepegözünün Homer’inkiyle Karşılaştırılması: Dede Korkut Kitabı]. *The Tale of how Basat killed Tapagoz* (A. Bayramova, trans.). Berlin (1815) and Baku.

¹ Bu kısımda yer verilen bibliyografya Ramiz ve Naile Asker’in hazırlamış olduğu *Kitabi-Dede Qorqud Bibliografik Gösterici I-II* (2017a; 2017b) adlı eserden ve Hande Devrim Küçükebe’nin “Dede Korkut Kitabının Yabancı Dillere Çevirileri” (2015) başlıklı makaleden hareketle oluşturulmuştur. Bunun yanı sıra, bu iki çalışmada yer almayan bibliyografik künyelere de yer verilmiştir.

İsmailova, Y. (2012). H.F.fon Dits – the founder of Korkut science in the West. [Batı'da Korkutşinaslığın Kurucusu H. f. von Diez]. *Eurasian Universities Union Academic Journal*, (1), 111-113.

Kirchner, M. (2002). Review of Semih Tezan & Hendrik Boeschoten (Hgg.). [Semih Tezcan ve Hendrik Boeschoten Üzerine Değerlendirme] *Turkic Languages* (6-2), 300-304.

Mirabile, P. (1991). *Legends of Dede Korkut*. [Dede Korkut Hikâyeleri] (2 vols.). Istanbul: İnkılap Yay.

Mundy, C. S. (1956). Poliphemus and Tepegöz. [Poliphemus ve Tepegöz] *Bulletin of the School of Oriental and African Studies, University of London* (XVIII), 279-302.

Özarslan, M. (2012). On the concepts of Feast, Banguet, Entertainment in the Book of Dede Korkut. [Dede Korkut Kitabında Toy, Şenlik, Eğlence Kavramları Üzerine] *Zeitschrift für die Welt der Türken* (4), 41-51.

Tekin, T. (1982). Some Corrections in Kitab-i Dede Korkut. [Kitab-ı Dede Korkut'ta Bazı Düzeltmeler] *Studia Turcologica Memorial Alexii Bombaci Dicata*, 563-576.

The book of Dede Korkut” and the world epos tradition: International Conference Materials. [Dede Korkut Kitabı ve Dünya Destan Geleneği: Uluslararası Konferans Materyalleri] Sumgait, 16-17 December 2015.

Estonian (Estonca)

Çeviriler

Pekkonen, A. & Vidadi, M. (2008). *Dädä Gorgudi raamat tõlkinud [Dede Korkut Kitabı]* Annely Pekkonen ja Vidadi Mamedov, eessõna: Andres Herkel, järelsõna: Annely Pekkonen, illustreerinud Fexreddin Seyfeddinoğlu, kujundanud Merle Moorlat. Tallinn: Kiil.

French (Fransızca)

Çeviriler

Bazin, L. (1998). *Le livre de Dede Korkut dans la langue de la gent oghuz: recit de la Geste oghuz, de Kazan Bey et autres, Traduit du turc a partir des manuscrits originaux du Vatican et de Dresde et présenté par Louis Bazin et Altan Gokalp, préface de Yachar Kemal* [Oğuzların Dede Korkut Kitabı: Kazan Bey ve Diğerlerinin Epik Hikâyeleri]. Paris: Gallimard.

Diğer Çalışmalar (Seçki):

Bazin, L. (1953). Notes sur les mots Oğuz et Türk [Oğuz ve Türk Kelimeleri Üzerine Notlar]. *Oriens*, 6(2), 315-322.

Boratav, P. (1951). Notes sur Azrail dans le folklore turc [Türk Folklorunda Azrail Üzerine Notlar]. *Oriens*, 4(1), 58-79.

Castagné, J. (1930). *Magie et exorcismes chez les Kazak-Kirghizes et autres peuples turcs orientaux* [Kazak-Kırgız ve Diğer Doğu Türk Halklarında Büyü ve Şeytan Çıkarma]. Paris: Revue des Études Islamiques,

Gokalp, A. & Louis B. (trans.) (1998). *Le Livre de Dede Korkut dans la langue de la gent oghuz: Récit de la Geste oghuz, de Kazan Bey et autres (L'aube des peuples)* [Oğuz Beylerinin Dilinde Dede Korkut Kitabı: Oğuzların Anlatısı, Kazan Bey ve Diğerleri (Halkların Şafağı)]. Paris: Gallimard.

Köprülü, M. F. (1929). *Influence du Chamanisme Turco-Mongol sur les ordres mystiques musulmans* [Türk-Moğol Şamanizminin Müslüman Tasavvuf Tarikatlarına Etkisi]. İstanbul: Darülfünun Türkiyat Enstitüsü.

Nour, R. (1928). *Oughouz-name. Epopée Turque* [Oğuz-name. Türk Destanı]. Alexandrie: Societe de Publications Egyptiennes.

Pellot, P. (1930). Sur la legende d'Oguz-Khau et ecriture ouigoure [Oğuz Kağan Destanı ve Uygur Yazması Üzerine]. *T'oung Pao*, (XXVII), 4-5; 248-538.

Planhol, X. (1966). La signification géographique du livre de Dede Korkut [Dede Korkut Kitabının Coğrafi Önemi]. *Journal Aziatique*, (254), 225-244.

Roux, J. P. (1975). Dieu dans Le Kitab-i Dede Korkut [Kitab-ı Dede Korkut'ta Tanrı]. *Revue des Etudes Islamique*, (XLIII/1), 128-131.

German (Almanca)

Çeviriler

Binyazar, A. (1984). *Dedem Korkut Boy Boyladı: Vier alttürkische Nomadensagen neu erzählt von Adnan Binyazar. Aus dem Türkischen von Hartwig Mau* [Dedem Korkut Boy Boyladı: Eski Göçebe Türklerin Dört Destanı]. Berlin: Ararat Verlag.

Boeschoten, H. (2008). *Das Buch des Dede Korkut: Heldenerzählungen aus dem türkischen Mittelalter, übersetzer: Hendrik Boeschoten* [Dede Korkut Kitabı: Ortaçağ Türk Kahramanlık Hikâyeleri]. Stuttgart: Reclam Bibliothek.

Hein, J. (1958). *Da Buch des Dede Korkut: Ein Nomadenepos aus türkischer Frühzeit übersetzer: Joachim Hein* [Dede Korkut Kitabı: Erken Dönem Göçebe Türk Destanı]. Zürich: Manesse Verlag.

Schmiede, H. P. (1995). *Dede Korkut's Buch: Das National epos der Oghusen*, übersetzer: H.Achmed Schmiede, illustrator [Dede Korkut Kitabı: Oğuzların Millî Destanı]. Ankara: Schulbuchverlag Anadolu.

Von Diez, H. F. (1815). "Depe Ghöz oder der oghuzische Cyklop [Depe Göz ya da Oğuzların Tepegözü]" *Denkwürdigkeiten von Asien II*, Berlin und Halle, in Commission der Halleschen Waisenhaus-Buchhandlung, pp. 399-457.

Diğer Çalışmalar (Seçki):

Abdulla, K. (2011). Wort und Wort-plus im Buch des Dede Korkut [Dede Korkut Kitabı'nda Kelime ve Kelime Yapımı]. *NBDK*. Herausgegeben von Kamal M. Abdullayev, H. Boeschoten, Sieglinde Hartmann und Uta Störmer-Caysa. Wiesbaden: Riecher Verlag, pp. 1-3.

Abdulla, K. (2013). *Das Unvollständige Manuskript* [Eksik El Yazması]. Deutsche Übersetzung: A.Mehbaliyeva. Der Autor des Vor-worts: S. Hartmann. – Vyana: Goldegg Verlag, 350 p.

Alavi, B. (1964). *Geschichte und Entwicklung der modernen persischen Literature* [Modern İran Edebiyatının Tarihi ve Gelişimi]. Berlin: Akademie verlag.

Babinger, F. (1927). Korkud Dede [Korkut Dede]. *Enzyklopädie des Islams*. Berlin: Leyden, pp. 1155-1156.

Balahan, S. (2015). Über das epos Kitab-i Dede Korkut [Kitab-ı Dede Korkut Destanı Hakkında]. *Hein-rix Friedrix fon Diez. Der neuerfundene oghusische Kyklop im verglich zu Homerischen Kyklopen. Kitab-i Dede Korkut. Bassat erzahlt, wie er Tepegöz (Kyklop) getötet hat (Berlin-1815)*, pp. 66-68.

Boeschoten, H. (2008). *Das Buch des Dede Korkut: Heldener-zählungen aus dem türkischen Mittelater* [Dede Korkut Kitabı: Ortaçağ Türk Kahramanlık Hikayeleri]. Stuttgart: Reclam, Philipp, jun. GmbH, Verlag.

Boeschoten, H. (2011). Das Buch des Dede Korkut und seine Sprache [Dede Korkut Kitabı ve Onun Dili]. *NBDK*. Herausgegeben von Kamal M. Abdullayev, H. Boeschoten, Sieglinde Hartmann und Uta Störmer-Caysa. Wiesbaden: Riecher Verlag, pp. 11-16.

Diez, H. V. (1815). *Der Neuentdeckte oughusische Cyklop* [Yeni Keşfedilen Oğuzların Tepegözü]. Halle und Berlin, pp. 1-105.

Diez, H. V. (1815). *Denkwürdigkeiten von Asien in Künsten und Wissen-schaften, Sitten, Gebräuchen und Alterhümern, Religion und Regierungsverfassung* [Asya'dan Anılar: Töre, Gelenekler, Antikite ve Rejim]. Berlin: Nicolai, pp. 399-405.

Form, K. (2011). Handlungsraume – Römisches Erbe im Nibelungenlied [Olay Örgüsü – Nibelungenlied'deki Roma Mirası]. *NBDK*. Herausgegeben von Kamal M. Abdullayev, H. Boeschoten, Sieglinde Hartmann und Uta Störmer-Caysa. Wiesbaden: Riecher Verlag, pp. 17-36.

Grimm, W. (1857). *Die Sage von Polyphem* [Polyphemus Efsanesi]. Königl. Akad. der Wissenschaften.

Hacıyev, T. İ. (2011). “Das Buch des Dede Korkut in der Geschichte der aserbaidshischen Literatur [Azerbaycan Edebiyat Tarihinde Dede Korkut Kitabı]. *NBDK*. Herausgegeben von Kamal M. Abdullayev, H. Boeschoten, Sieglinde Hartmann und Uta Störmer-Caysa. Wiesbaden: Riecher Verlag, pp. 37-43.

Hamidov, İ. (2011). Die Magie des Wortes im Buch des Dede Korkut: Analyse der performativen Konstruktionen [Dede Korkut Kitabın'da Kelimelerin Büyüsü: Edimsel Yapıların Analizi]. *NBDK*. Herausgegeben von Kamal M. Abdullayev, H. Boeschoten, Sieglinde Hartmann und Uta Störmer-Caysa. Wiesbaden: Riecher Verlag, pp. 43-49.

Hartmann, S. (2011). Das Nibelungenlied und die Zukunft der Germanistik im globalen Wettbewerb der Kuulturen [Nibelungenlied ve Kültürlerin Küresel Rekabetinde Almanca

Çalışmaların Geleceği]. *NBDK*. Herausgegeben von Kamal M. Abdullayev, H. Boeschoten, Sieglinde Hartmann und Uta Störmer-Caysa. Wiesbaden: Riecher Verlag, pp. 49-54.

Haubrichs, W. (2011). Die Signifikanz der Heldennamen [Kahraman İsimlerinin Önemi]. *NBDK*. Herausgegeben von Kamal M. Abdullayev, H. Boeschoten, Sieglinde Hartmann und Uta Störmer-Caysa. Wiesbaden: Riecher Verlag, pp. 55-70.

İsazade, H (2011). Dir Farbbezeichnungen im Buch des Dede Korkut [Dede Korkut Kitabı'nda Yer Alan Renkler]. *NBDK*. Herausgegeben von Kamal M. Abdullayev, H. Boeschoten, Sieglinde Hartmann und Uta Störmer-Caysa. Wiesbaden: Riecher Verlag, pp. 71-76.

Mustafajeva, F. & Häsänov, B. (1979). Zur Übersetzung des aserbaidchanischen kitab i dädä qorqud [Azerice Dede Korkut Destanı'nın Çevirileri]. *STUF - Language Typology and Universals*, 32(1-6), pp. 580-583.

Schmiede, H. A. (eds.) (1995). *Dede Korkut's Buch* [Dede Korkut Kitabı]. Huckelhoven: Ministerium Für Kultur & Anadolu.

Hungarian (Macarca)

Çeviriler

Imre, A. & Puskás, L. (2002). *Dede Korkut könyve fordította: Adorján Imre és Puskás László* [Dede Korkut Kitabı]. Budapest: L'Harmattan Könyvkiadó–Európai Folklór Intézet (Terebess Ázsia E-Tár).

Italian (İtalyanca)

Çeviriler

Rossi, E. (1952). *Il Kitab-i Dede Qorqud. Racconti epico- cavallereschi dei Turchi Oguz tradotti e annotate* [Dede Korkut Kitabı: Oğuz Türklerinin Kahramanlık Anlatıları, Çeviri ve Notlar]. Città del Vaticano.

Salomoni, F. (2008). *Il Libro di dede korkut traduzione: Fabio Salomoni* [Dede Korkut Kitabı]. Italia: Aquilegia Edizioni Micron.

Diğer Çalışmalar (Seçki):

Rossi, E. (1950). Un nuovo manoscritto del Kitab-i Dede Qorqud [Kitab-ı Dede Korkut'un Yeni El Yazması]. *Estratto della Rivista Degli Studi Orientali*, (XXV), 34-43.

Rossi, E. (1953). Motivi biblici E coranici Nel Kitâb-ı Dede Qorqud [Kitab-ı Dede Korkut'ta İncil ve Kur'an Motifleri]. *Fuad Köprülü Armağanı*, 441.

Rossi, E. (1952). Osservazioni preliminari per una edizione critica del Kitâb-ı Dede Qorqud [Kitâb-ı Dede Korkut'un Eleştirel Baskısı İçin Ön Açıklamalar]. *Rivista Degli Studi Orientali*, 27(1/4), 68-73.

Latvian (Letonca)

Çeviriler

Bērziņš, U. (1993). *Kitabi Dādā Gorgud Mana vectēva Korkuda grāmata no vecoguzu valodas tulkojis U. Bērziņš* [Dede Korkut Kitabı]. Rīga: Liesma.

Lithuanian (Litvanca)

Çeviriler

Geda, S. Z. & Arzumanlı, V. (1978). *Dede Gorgudo Sakmės, kartu su Sigitas Zigmas Geda, Vaqf Arzumanlı* [Dede Korkut Kitabı]. Vilnius: Vaga.

Polish (Lehçe)

Diğer Çalışmalar (Seçki):

Plaskowicka-Rymkiewicz, S., Borzęcka, M., & Łabęcka-Koecher, M. (1971). *Historia literatury tureckiej* [Türk Edebiyatı Tarihi]. Warsaw: Zakład Narodowy im. Ossolińskich

Portuguese (Portekizce)

Çeviriler

De Pinto, M. S. (2008). *O Livro de Dede Korkut, tradução da turco, prefácio e notas Marco Syrayama de Pinto Dede Korkut Oğuznameleri Semih Tezcan & Hendrik Boeschoten* [Dede Korkut Kitabı]. Sao Paulo: Globo Livros.

Romanian (Rumence)

Çeviriler

Yusuf, N. & Sarıgöl, N. Y. (2002). *Dede Korkut: Povestiri traducere, adaptare, notă asupra ediției și glosar de Nermin Yusuf și Nevzat Yusuf Sarıgöl, cuvânt înainte de Nevzat Yusuf Sarıgöl, postfață de Şamil Cemşidov* [Dede Korkut: Epik Hikâyeler]. București: Paideia.

Serbian (Sırpça)

Çeviriler

Djindjic, S. (1981). *Knjiga Dede Korkuta: Herojski ep oguskih Turaka prevod, predgovor, napomene i rečnik manje poznatih reci Slavoljub Djindjic* [Dede Korkut Kitabı: Oğuz Türklerinin Kahramanlık Anlatısı]. Beograd: Narodna Knjiga.

Tartışmalar ve Değerlendirmeler

DKK çevirileri ve tematik diğer yayınları gösteren bu liste, Türk kültürü açısından oldukça önemli olan bir edebi eserin Avrupalı araştırmacıların da gündemini uzun süre meşgul ettiğini göstermektedir. Bunun yanı sıra Türk veya Azerbaycanlı araştırmacıların dünya dillerine kazandırdıkları çalışmalar da bu listede yer almaktadır. 19. yüzyılda ve 20. yüzyılın ilk dönemlerinde DKK hakkında yapılan ilk çalışmaların, bu metnin içeriğini anlamaya yönelik olduğu görülmektedir. DKK'nın Türk destancılık geleneği içerisindeki önemi anlaşıldıktan sonra ise, diğer tematik çalışmalar ortaya çıkmıştır. Ayrıca, yine bu ilk dönemlerde Avrupa destanlarında yer alan bazı unsurlar ile DKK'daki benzer unsurlar karşılaştırılmıştır. Hatta bu karşılaştırmalar neticesinde, günümüzde pek tercih edilmeyen bir akademik tutum olan -Tarihî-Coğrafî Fin Kuramı'yla uyumlu

bir şekilde- metinlerin hangisinin önce hangisinin sonra ortaya çıktığı hakkında fikirler sunulmuştur. Tüm bu çalışmalar bütüncül olarak değerlendirildiğinde Avrupalı bilim insanlarının DKK hakkındaki ilk çalışmalarının ve daha sonraki yıllarda yaptıkları çalışmaların Türkoloji çalışmaları tarihi bakımından oldukça önemli olduğunu ifade etmek doğru olacaktır.

Değerlendirmelerimizi derinleştirmek adına, bu noktada, Avrupalı bilim insanlarının DKK'yı bir çalışma alanı olarak seçmelerinin ve Avrupa'da DKK hakkında Türk kültürüne ait diğer eserlere nispeten daha fazla çalışma yapılmasının nedeni hakkında şu çıkarımlarda bulunmak mümkündür:

1. DKK hakkında Avrupa'da yapılan ilk çalışmalardan sonra, Avrupalı bilim insanları bu öncü çalışmaların üzerine yenilerini de eklemiştir. Avrupa'daki bu öncü çalışmaların Oryantalist bir bakış açısı ve gereklilik üzerine mi ortaya çıktığı sorusu dikkat çekicidir. Bilindiği üzere Oryantalizm kavramı, 18 ve 19. yüzyıllarda Doğu'ya ilişkin yapılan çalışmaları dile getirmek amacıyla kullanılmıştır. Günümüzde ise Avrupa sömürgeciliğini çağrıştırmaktan dolayı çeşitli eleştirilerin odağında olmuştur. Doğu'ya ilişkin yapılan bu çalışmalar, 19. yüzyılda Doğu ülkelerinin din, dil, tarih ve kültürünü araştıran bir bilim dalına dönüşmüştür (Öztürk vd. 2018: 19). Batı, bir taraftan Doğu'yu anlamak diğer taraftan da bu anlama eylemini pratikte kullanmak için Oryantalizm kavramı kapsamında değerlendirilebilecek pek çok çalışma yapmıştır. Avrupa'da DKK hakkındaki ilk çalışmalar da bu yüzyılda başlamıştır. Batı'nın Doğu'yu kendi gözünden tanımlama girişimi neticesinde, bu yüzyılda ve daha sonraki dönemlerde sadece DKK'nı değil, Doğu kültürüne ait diğer unsurları araştırma eğiliminin yükseldiği görülmektedir. Nitekim Batı üniversitelerinde Türkoloji ve Doğubilim kürsülerinin açılması bu bakış açısının bir ürünü olarak kabul edilebilir. Bu noktada, DKK hakkındaki söz konusu ilk çalışmaların böylesi bir bilim anlayışının oluşturduğu atmosferde ortaya çıktığını ifade etmek yanlış olmayacaktır.

2. Daha önce de ifade edildiği gibi, DKK'nın Dresden ve Vatikan nüshaları, Avrupa'daki kütüphanelerde bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, sadece yazma eserler değil Doğu kültürüne ait pek çok sanat eseri Avrupa'nın çeşitli ülkelerindeki müzelerde bulunmaktadır (bk. Wiryomartono 2020). Bu kültürel unsurların Batı'nın Doğu'yu anlamlandırma ve Doğu'ya dair politikalar geliştirilmesinde birer kaynak olarak kullanılması söz konusudur. Elbette bu çıkarım, doğrudan Avrupa'daki bilim insanlarının Oryantalist ve politik amaçlar doğrultusunda DKK'nın nüshalarını ele geçirdiği ya da onun üzerine çalışmalar yaptıkları anlamına gelmez. Ancak, bu durumun aksini iddia etmek de bir o kadar zordur. Ortada olan gerçeklik ise, DKK gibi bütün Türk dünyasının ortak kültürel değerlerinin belki de en seçkini olan bir eserin en geniş nüshalarının Avrupa'daki kütüphanelerde olmasıdır. Bu nedenle, bu değerlendirme salt politik içerikli bir çıkarsama olarak kabul edilmemelidir.

3. DKK hakkında Avrupa'daki çalışmalara bakıldığında, bu ilk çalışmalarda özellikle Tepegöz anlatısına önem verildiği görülmektedir. Tek gözlü canavar, Batı anlatılarında da yer alan olağanüstü bir motiftir. Dolayısıyla, DKK'na gösterilen ilk dikkatlerden bazılarının aslında geleneksel Batı anlatılarını anlamlandırma girişimi neticesinde ortaya çıktığını ifade etmek mümkündür. Daha önce de ifade edildiği gibi, Batı'nın -bu makale bağlamında Avrupa'nın- dünya medeniyetleri içerisinde kendi konumunu belirleme adına yürüttüğü çalışmalardan bir kısmı Doğu

medeniyeti üzerinden yapılan mukayeseler temeline oturmaktadır. Bu nedenle, DKK'na odaklanan ilk dikkatlerin bu Batı medeniyeti eleştirisi eksenine oturduğu ifade edilebilir.

4. DKK, gerek Türkiye gerekse dünyadaki Türkoloji çalışmalarında kendisine en fazla yer edinen eserdir. Nitekim yalnızca Türkiye'de “*Türk kültürünün temel yazılı kaynaklarından kabul edilen DKK üzerine 1916–2015 yılları arasında bilimsel/popüler zeminde 1638'den fazla tez, makale, kitap ve sanatsal formlu çalışma yayımlanmıştır*” (Özarslan ve Veren 2019: 827; bk. Bekki 2014). Bu nedenle, Türk kültürünü en özgün şekilde yansıtan böylesi bir eseri Avrupalı bilim insanlarının çalışma gündemlerine alması da gayet anlaşılabilir bir durumdur. Benzer şekilde Türkiye'deki kültür bilimcileri de diğer toplumların kültürel verimlerini incelerken onların en tipik ve bilinen eserleri üzerinden çalışmalar yürütmektedir.

5. Tüm bunların ötesinde DKK bir taraftan mitik unsurları diğer taraftan kahramanlık konusunu ve aşk gibi lirik temaları ihtiva etmektedir. Tam manasıyla bir geçiş dönemi eseri olarak kabul edilen DKK'nın bu zengin içeriği, sözlü gelenek üzerine çalışma yapan tüm bilim insanlarını bu kitabı göz önünde bulundurmaya yönlendirmektedir. Nitekim DKK hakkında yürütülen çalışmaların sayısının bu denli fazla olmasının sebeplerinden biri de budur. Ayrıca, zengin içeriği ve anlatım tekniği bakımından DKK üzerinden Türk sözlü geleneği hakkında bütüncül incelemeler gerçekleştirmek mümkündür.

Sonuç

DKK hakkında Avrupa'da yapılan öncü çalışmalar, özellikle Türkiye ve Azerbaycan akademisinde önemli bir yer tutan DKK araştırmalarının çıkış noktası olmuştur. Bu nedenle, bu ilk çalışmalar, yapılaş amaçları ne olursa olsun DKK çalışmaları tarihi içerisinde oldukça önemli bir yerde durmaktadır. Yine bu nedenle, makale içerisinde DKK hakkında Avrupa'da yapılan ilk çalışmaların Oryantalist bir bakış açısıyla yapıldığı hususundaki görüşlerimiz, DKK'na gösterilen yoğun ilgiyi anlamlandırma girişimimizden başka bir şey değildir. Belki sübjektif olarak kabul edilebilecek bu değerlendirmelerin ötesinde, Avrupalı bilim insanlarının DKK hakkındaki çalışmalarının Türk kültürü üzerine çalışmalar yürüten araştırmacılar açısından oldukça önemli olduğunu kaydetmek gerekir.

Bu makale kapsamında ulaşılabilen kaynaklardan 19'u DKK'nın başka dillere çevirisini esas almaktadır. Türk kültürünü oldukça özgün bir şekilde yansıtan böylesi bir eserin 19 farklı dile çevrilmesi de Türk kültürünün tanınırlık kazanması bakımından önemlidir; çünkü DKK hakkında yapılan çalışmalar, onun Türk kültürünü çok yönlü bir şekilde yansıttığını göstermektedir. DKK üzerine çalışma yapan Türk bilim insanlarının mutabık olduğu nokta da, kitabın Türk kültürünü ve sözlü edebiyatını en başarılı yansıtan nadir eserlerden biri olmasıdır. Dolayısıyla, Türk kültürünü müstesna bir şekilde yansıtan böylesi bir eserin farklı dillere çevrilmesi, Türk kültürünün doğru bir şekilde dünyaya tanıtıldığı kanısını oluşturmaktadır.

Makalemizde yer verdiğimiz çeviriler dışındaki müstakil makale ve kitap düzeyindeki çalışmaların ortalama yüzde yirmi dokuzluk kısmı DKK hakkındaki genel incelemeleri kapsamaktadır. Bu çalışmalarda Dede Korkut Kitabı'nın tanıtımı ve genel özellikleri ele alınmıştır. DKK'yı tarih-din-coğrafya bağlamında ele alan incelemelerin ortalama oranı ise yüzde yirmi dördtür. Bu çalışmalarda ise DKK'den hareketle Türk kültür tarihi ve coğrafyası açısından

değerlendirmeler yapılmıştır. DKK'nın içerisindeki hikâyeleri tematik açıdan ele alıp tahlil eden, karşılaştırmalı bir şekilde inceleyen, çeviri-dil özellikleri bakımından ele alan çalışmaların oranları ise ortalama yüze on beşer olarak karşımıza çıkmaktadır. Karşılaştırmalı çalışmalarda daha çok Tepegöz anlatısına yoğunlaştığı görülmektedir. Bu durum, daha önce ifade ettiğimiz Avrupa'nın kendi kültürünü anlamlandırma ve diğer kültürlerle ilişkisini ortaya koyma anlayışının bir ürünü olarak kabul edilebilir. Bu tablo, DKK hakkında Avrupa'da yapılan çalışmaların genellikle klasik çalışma disiplini hüviyetine sahip olduğunu göstermektedir. Klasik çalışma disiplininden kastımız ise, modern edebiyat veya kültür kuramlarından ziyade betimleyici ve tematik tahlil esaslarına dayalı çalışmalardır.

Kaynaklar

- Asker, Ramiz ve Asker, Naile (2017a). *Kitabi-Dede Qorqud Bibliografik Gösterici I*. Bakü: Türksöy Yayınları.
- Asker, Ramiz ve Asker, Naile (2017b). *Kitabi-Dede Qorqud Bibliografik Gösterici II*. Bakü: Türksöy Yayınları.
- Bekki, Salahaddin (2014). *Dedem Korkut Kitabı Bibliyografyası Üzerine Bir Deneme*. Ankara: Berikan Yayınları.
- Ekici, Metin (2019). *Dede Korkut Kitabı, Türkistan/Türkmen Sahra Nüshası, Soylamalar ve 13. Boy, Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi, Orijinal Metin (Tıpkıbasım)-Transkripsiyon-Aktarma*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Ergin, Muharrem (1997). *Dede Korkut Kitabı Giriş-Metin-Faksimile*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Küçükkebe, Hande Devrim (2015). Dede Korkut Kitabının Yabancı Dillere Çevirileri Üzerine Bir Değerlendirme. *Milli Folklor Dergisi* (107); 108-121.
- Lewis, Geoffrey (1974). "Introduction". *The Book of Dede Korkut*, İngiltere: Penguin Books.
- Özarlan, Metin ve Veren, Ergün (2019). Türkiye'de Yapılan Popüler Dede Korkut Kitabı Yayınları. *Folklor/Edebiyat* (100); 825-838.
- Özdamar, Fazıl (2019). Kitap Kritiği: Metin Ekici, Dede Korkut Kitabı, Türkistan/Türkmen Sahra Nüshası, Soylamalar ve 13. Boy, Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi, Orijinal Metin (Tıpkıbasım)-Transkripsiyon-Aktarma. *Milli Folklor Dergisi* (123), 205-209.
- Öztürk, İlyas, Gümüšoğlu, Turgut ve Gezer, Gökmen (2018). *Kültürlerarası Çeviri Kapsamında Oryantalizm ve Öteki Kavramı*. Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (8); 17-45.
- Pehlivan, Gürol (2015). Dede Korkut Kitabı'nın Dresden ve Vatikan Nüshalarının Müstensihlerinin Karşılaştırılması. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi* (40); 147-171.
- Sertkaya, Osman Fikri (2006). *Dede Korkut Kitabı Dresden Nüshasının "Giriş" Bölümü (Metnin Transkripsiyonu ve Açıklama Notları)*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Sertkaya, Osman Fikri [haz.] (2022). *Dede Korkut Kitabı Bursa Yazması Tıpkıbasım*. Bursa: Star Matbaacılık.
- Türkmen, Fikret ve Pehlivan, Gürol [haz.] (2021). *Korkut Bitig -Dünyada Dede Korkut Araştırmaları-*. İstanbul: Ötüken Neşriyat
- Wiryomartono, Bagoes (2020). Colonialism, Architecture, and Racialism: Museum of Anthropology and Monuments in the Western World. *Indonesian Institute for History of Architecture Conference*, pp. 1-20. DOI: 10.13140/RG.2.2.30806.27208